

SYNTAX

- jazykovedná disciplína, ako sa **zo slov** skladajú **vety** a **z viet text**

Druhy syntaxe

- ✓ **syntagmatická syntax:** skúma vzťahy medzi plnovýznamovými slovami vo vete
- ✓ **vetná syntax:** skúma vzťahy medzi vetami
- ✓ **polovetná syntax:** skúma polovetné konštrukcie
- ✓ **nadvetná (textová) syntax:** skúma výstavbu celého textu

Vetný sklad (syntagma)

- spojenie dvoch plnovýznamových slov vo vete
 - vetný sklad vytvárajú vetné členy
● prisudzovací sklad:	<i>otec pracuje</i>	podmet a prísudok
● určovací sklad:	<i>pracuje na poli</i>	nadradený a podradený vetný člen
● prirad'ovací sklad:	<i>otec a brat</i>	dva rovnaké vetné členy

Vetné členy

A: podl'a funkcie

- základné: podmet a prísudok
- rozvíjacie: predmet, príslovkové určenie, prívlastok, prístavok, doplnok

B: podľa výstavby

- jednoduché: *kúpil*
- zložené: *môže písať*
- viacnásobné: *otec a mama*

Vety podľa obsahu (modálnosti)

a/ oznamovacia veta: oznam, konštatovanie *Urobil som si domácu úlohu.*

b/ opytovacia veta:

zistovacie otázky (odpoveď áno alebo nie) *Urobil si si domácu úlohu? Áno. / Nie.*

doplňovacie otázky (odpovedáme celou vetou) *Z čoho máš domácu úlohu? Z matematiky. / Zo slovenčiny.*

c/ rozkazovacia veta: príkaz, zákaz *Urob si domácu úlohu!*

d/ želacia veta: želanie, pozdrav, blahoželenie (často častica by) *Bodaj by to tak bolo! Pekný deň! Nech sa ti darí.*

Všetky druhy viet môžu mať aj formu zvolania!

Ide to! Čo si to urobil? Musím vyzdraviť. (zvolanie sa v ústnom prejave vyjadri zvýraznenou intonáciou)

Vety podľa zloženia

a/ jednoduchá veta: obsahuje jeden prísudok

- holá veta (iba hlavné vetné členy)

Mama varí.

- rozvitá veta (aj vedľajšie vetné členy)

Moja mama varí obed.

- s viacnásobným vetným členom

Mama, brat a ja varíme obed.

b/ súvetie: obsahuje viac prísudkov

- jednoduché súvetie (2 vety)

prirad'ovacie súvetie: vety sú gramaticky rovnocenné, spojené prirad'ovacou spojkou alebo bezspojkovo

× zlučovacie = *Mama varí a perie.*

× stupňovacie = *Mama nielen varí, ale aj perie.*

× odporovacie = *Mama varí, ale neperie.*

× vylučovacie = *Mama alebo varí, alebo perie.*

podrad'ovacie súvetie: hlavná veta je nadradená, vedľajšia veta podradená, vedľajšia veta je vetným členom hlavnej vety (hlavnou vetou sa môžeme opýtať, vedľajšou odpovedať)

× podrad'ovacie súvetie s vedľajšou vetou prívlastkovou

Tu je dom, v ktorom bývam. (Aký je to dom? V ktorom bývam.)

✕ podrad'ovacie súvetie s vedľajšou vetou predmetovou

Mali by sme sa rozprávať o tom, čo nás trápi. (O čom by sme sa mali rozprávať? O tom, čo nás trápi.)

✕ podrad'ovacie súvetie s vedľajšou vetou príslovkovou (miestna, časová, spôsobová, príčinná)

Budeme čakať tam, kde sme sa dohodli. (Kde budeme čakať? Tam, kde sme sa dohodli.)

Chráni ho, lebo ho má rada. (Prečo ho chráni? Lebo ho má rada.)

✕ podrad'ovacie súvetie s vedľajšou vetou podmetovou

Hnevalo ma, že ju tu nevidím. (Čo ma hnevalo? Že ju tu nevidím.)

Kto nič nerobí, nič nepokazí. (Kto nič nepokazí? Kto nič nerobí.)

✕ podrad'ovacie súvetie s vedľajšou vetou prísudkovou

Peter je taký, že sa s každým porozpráva. (Aký je? Taký, že sa s každým porozpráva.)

- zložené súvetie (3 a viac viet) *Nevedel, čo sa sa deje, a preto odišiel.* *Ak nezlezieš, spadneš a rozbiješ si koleno.*

Vety podľa členitosti

a/ dvojčlenná veta = obsahuje podmet a prísudok

- úplná dvojčlenná veta (vyjadrený podmet)

Tomáš nechcel ísť do obchodu.

- neúplná dvojčlenná veta (nevyjadrený podmet)

Nechcel ísť do obchodu.

b/ jednočlenná veta = neobsahuje podmet a prísudok, iba vetný základ

> Jednočlennými vetami pomenúvame prírodné javy a úkazy, fyzické a duševné stavy, názvy, výkriky, prejavy citov a pocitov, nápisy, príkazy a zákazy.

- slovesná jednočlenná veta (vetný základ = sloveso)

Sneží. Blýska sa. Zle sa mu spalo. Nechce sa mi vstávať.

- neslovesná jednočlenná veta (vetný základ = podstatné meno, príslovka, citoslovce, prídavné meno, častica)

Mestský úrad. Joj! Výborne. Prísne tajné! Pýcha a predsudok. Lekárneň. Mami!